

213887 I

ЯРОСЛАВ ОРШАН

ДЕ СТОЇМО?

ЯРОСЛАВ ОРШАН
ДЕ СТОЇМО?
420

1 9 3 8

Ярослав Оршан

ДЕ СТОЇМО?

1 9 3 8

Де стоїмо? — В нас уже стільки написалося й наговорилося про «напередодні рішачих подій», що рука не повертається, щоб написати сьогодні ще раз — «напередодні». Бо річ із цим дороговказом — «напередодні» — дуже відповідальна: коли його кажеться (або не кажеться), треба бути свідомим, що наслідки (в одному й другому випадку) далекойдучі. Коли казати раз-по-раз «напередодні» — треба бути приготованим, що якась частина енергії, зуживана на труд розбудови й труд на довшу мету, відв'язується від дотеперішнього свого об'єкту діяння, і демобілізується в чеканні на ці «рішачі події». Так є нажаль у нас у багатьох випадках! Казати, що рішачі події «за горами» в нас ніхто не збирається, але не витягати ніяких **нових** висновків із того, що діється за останній час — так само було б зле. Бо ситуація нагально домагається — конфронтації з нею.

Остаточно, нічого тут другого не видумати: вирішальною буде в цілій справі **проблема людей**, які погорджують однаково бездіяльним чеканням і які, вічно напружені до скоку, самі не дадуться нічому й нікому заскочити. Тому питанням про **активних людей** — про видвигання на чоло наших справ усюди того нового типа, що є вже в нас і що його імперативно вимагає момент — мусимо очолити тему: **де стоїмо?** Український націоналізм репрезентує цього типа в українській дійсності; треба, щоб і в наших лавах найкращі з оцих людей енергії й здорового інстинкту прийшли всюди на вирішальних постах до слова!

Бо одне певне — найближче майбутнє ставитиме нечувані вимоги до твердості людей і не менші вимоги до їх здібності самостійно приймати рішення, кермуючися здоровим відчут-

тям конечностей. Важкий молот крушить скло, але виковеує сталь. В умовах займанщини є доволі критеріїв пізнати твердість людини й доволі тяж факторів цю твердість викути. Треба, щоб і в тих людей, які хвилево, де вони не були б, не чують на собі молота—не бракло цієї конечної твердості. Бо йнакше може нам буря завалити не один дімок із карт.

А з другого боку, теоретично мусимо бути приготовлені на те, що наш фронт у часі цієї бурі не буде зорганізованою бойовою лінією, а розкиненими, відірваними від себе відтинками, які будуть, довше або коротше, кожний фронтом для себе—з існуванням **єдиного Проводу** може тільки в моральній площині. Чотири займанщини, можливість розбиття нашого фронту на кілька самостійних баз у кожній із них зокрема, порізання світа здовж і поперек замкнутими кордонами, воєнними бльокадами, брак преси й усякого другого звязку, діяння ворожої пронаганди й т.д.— все це кликатиме в стоголоси за провідниками, що доростатимуть до хвилі!

Це мусить бути справжній **орден**—ті, що вхоплять долю України в вирішальні хвилини в свої дужі руки. Вживаємо слова «орден» тільки для порозуміння в площині світових прикладів. Коли йде про моральні цінності, які репрезентує кожний орден—то Три Літери, що є для кожного з нас початком духової азбуки: **О. У. Н.** —є поняттям настільки конкретним, що слово «орден» не може бути якимсь постулятом майбутнього.

Вимогою майбутнього може бути вічний гін самодосконалення, заздрість за чистоту власних лав і **політична зрілість** стрінуті хвилі, що грядуть. Український орден не мусить бути, не є й не буде великий числом, але ці люди мусять бути тверді, не боятися вмерти, знати, чого хочуть, і мати одну сильну віру,—яка дасть їм отой непомильний інстинкт, що властивий расам провідників. Вони мусять мати горде самопочуття свого вибранства й самопевности, в них мусить бути врешті тверда моральна дисципліна, яка не дозволить їм зійти на манівці отаманії, хоч би їх найвищий Провід, точніше — його езекутиви, були довше чи коротше фікією

Цей Провід може бути хвилево так чи інакше зліквідований, у тюрмі, або тровлений у глибокому підпіллі, може хвилево не мати доступу до батьківщини—цього всього можна очікувати. **В серцях ордену цей Провід має бути найбільшими святощами.** Самі ж люди мусять мати те стовідсотково певне почуття, що за кожного з них стане й Провід, і останній член ордену—всі вони разом творять спільноту, **в якій панує здорова солідарність еліти!**

Суворість і нетолерантність, скорість і категоричність рішень, відвага казати—так або ні, а—не так або так; подавання нації правд до вірування, а не до роздумування—ось даліші вимоги для тих, що вхоплять керму української історії. Українська революція мусить бути вільна від невимовлених або недосказаних заповідей! В неї мусить бути вміння створити певні сакральні (священні) поняття—**нація, суверенність, революція**, надати цим поняттям єдиний і повний зміст, і оперувати ними з фанатизмом і такою «однобічністю», щоб вхопилися за голови всі «інтелігентні» об'єктивісти й професори від політики!

Отже такий орден може творитися передусім на підставі добору **характерів**. Цей добір відбувається в своєму найосновнішому правилі так односторонньо на принципі характерности, що це може бути навіть коштом інтелігенції (коли розуміти під нею тилки конкретне набуте знання) поодиноких носіїв ідеї. **Це не значить, що цим звільняється когось від обов'язку вчитися й учити.** Маємо тільки відвагу сказати, що не боїмося закидів ні сьогодні ні завтра, що між нами мало шанобливих професорів—бо цього не боялися всі еліти! І тільки рухи, що не переростають стадії ідеологічних гуртів і не ведуть революційної боротьби **за владу**—не мають потреби ставити на такі крайності.

З другого боку, з таким самим притиском кажемо, що ті характерні не будуть орденом, коли їх не зобов'язуватиме **інтелігентність і знання**. Сама їх приналежність до ордену, вимоги, які стоять перед тими, що керують суспільним життям,—кажуть їм **учитися!** Інакше ці люди не характерні, бо став-

ляться легковажно до святих завдань служби Нації. Орден вимагає від свого члена перш за все **характеру**; член ордену свідомий, що його **дальше досконалення—це синтеза школення характеру й інтелекту**. Важно тільки розрізнити, що школення й самошколення в ордені має ясно окреслені стимули та цілеве назначення, і тому воно не має нічого спільного з безплідною інтелектуальщиною.

Коли на українських землях в умовинах займанщин, ці принципи добору стали вже більше або менше самозрозумілими, то тепер вони домагаються свого права всюди й серед українських націоналістичних лав поза Україною. Бо за цим кличе хвилина, в обличчі якої стоїмо! Це правда, що закордонні пости, головню, де ходить про стик із чужинцями, вимагають великої інтелігенції й знання, але така сама правда, що служба справі закордоном ув умовинах частої ізольованости, відірвання від етосу боротьби на рідному ґрунті, в умовинах тієї переборщеної, але коли йде про слабі характери, то вповні слушної, правди, що «політика псує характер» —ця служба вимагає характеру й ще раз характеру!

Маємо здобути й удержати владу в Україні! Для цього потрібно боротьби й ще раз боротьби! Для цього потрібно здорових нервів, безоглядности й здібности ставити у великій грі на «пан, або пропав». Моментові влади й боротьби підпорядковуємо все—отже в людях глядимо перш за все за прикметами, які для цієї влади й боротьби найважніші. Тому буде найприроднішою в світі річчю, коли революційні дні в Україні приведуть із села й з фабрик у місто до революційних штабів у великому відсотку нашого здорового, нічим нездеморалізованого, довго спутаного—українця «з низів», що почне надавати свій стиль революції. Щоб цей елемент уповні сповнив свою ролю, він мусить бути підготованим і інтелектуально. Ця підготовка потрібна ще для одного: щоб зуміти притягти в процес ставання української державности й могутности—інтелігенцію тих, які не мають більше нічого, крім неї.

**

Коли приглянутися сучасним елітам націоналізму в других країнах, то кидається у вічі їх нехіть до т.зв. відірваних правд. Вони всі свищуть на шаблоні догми! Їх не манять ідеали «раїв» майбутнього! Усіх ущасливлювачів світа, що захвалюють один самотній середник для досягнення блаженности—вони нагнали на сто чортів, як шарлятанів! Не вірять у немилі науки й у незмінні програми—а вірять у боротьбу! Не має для них одноразового визволення—хай воно буде політичної, господарської чи моральної природи. Бо життя повне протиріччя, а людині чину призначений вічний труд зводить ці протиріччя до рівноваги.

Таке ж розуміння своєї ролі в українського ордену розв'язує його відношення до часто видвиганого в нас, як кардинального, питання програми. Наша ідеологія, світогляд розбудовані на зараз доволі добре. Так само програму маємо. Отже маємо основні вихідні закладки й метові призначення нашого руху та основні шляхи їх реалізації. Сьогодні в цій площині треба не готових подрібних рецептів на майбутнє, а ще деякої розбудови цих закладень і призначень. Мусимо тепер класти головну увагу на плян діяння, плян боротьби. Отже не протиставлення програмовості, але відповідне їй розуміння.

На грані між нашою офіційною програмою й пляном діяння, можна б поставити, назвати б так її, **бойову програму**, яка в нічому не мала б ні відхилятися від існуючої програми, ні касувати її, а існувати побіч неї—з новим призначенням. На неї мусіла б покласти печатку сьогоднішня наша боротьба з ворожими світоглядами й силами—отже куди більше заансована (а скорше уміщена в більше конкретному розкладі сил) стадія руху, в порівнянні з часом, коли повставала програма 1929 р. Ця програма мала б бути недовга, радше в стилі кличів, як формульовань. Рух за останні роки пройшов шлях велетенської боротьби; в міру цього відпадали від нього слабкі, а цих слабких все найбільше між тими, що пристали **інтелектуально** до руху, а оставала й прибувала чимраз більше «проста людина». Отже при уложенні «бойової програми»

треба звернути найбільшу увагу на цей факт (в центрі те, що суттєве для широко розгорненої щоденної боротьби, ясний стиль і т. д.).

Позатим—плян діяння! Ця справа одна з найпекучіших в проблематиці: де стоїмо? Плян діяння зміняється; головне, що мусить бути вічне—це перманентність діяння. Те, що нині є на потребу, це існування, диктованого знов же здоровим інстинктом того, хто атакує й кого атакують, такого пляну боротьби української національної революції, що заключав би в собі імперативи конкретної акції й для провідних організованих кадрів, і для якнайширших мас власного суспільного тла. Йде про глибоке усупільнення нашого руху—його похід у широке життя—з чуйним інстинктом, так, щоб український націоналізм і ціле життя—це реальне **сьогодні**—були двома поняттями, які покриваються.

Вдача українця схильна до категорій мрійницького сприймання життя. Чи не питоменна це річ, що в наших широких колах нині багато-багато й з особливим запалом говориться про проблеми **майбутнього**; однак це тільки балаканина, коли не є це студії—студії потрібні!—а звичайне пускання віжків фанатазії, і до того займає непропорційно велике місце в сфері наших політичних інтересів. Людині акції, про яку тут говоримо, не буде ніколи по нутру така самонаркоза візіями майбутнього. Вона вічно дрижить від гарячки чину, і в діянні, тільки в діянні, бачить своє призначення (ним може бути революційно-бойовий чин, суто-політична чи військова діяльність, однаково, як і наукова чи господарська й т. д. праця—з наставленням націоналіста). Люди з таким наставленням, що вміють і мусять, бо це їх життєва конечність, діяти, що виказують здоровий інстинкт при будіванні плянів конкретної акції на нині, а не беруться будувати райдужні повітряні замки майбутнього золотого віку України—такі люди мусять прийти в нас усюди до слова! Кладім усі десять пальців на живчик життя—**лицем до конкретного сьогоднішнього дня!** Він лежить перед нами безформною масою й чекає, щоб надати йому форму й зміст, щоб аморфність стала цілеспрямованістю. Маючи перед собою мету нашої боротьби й заложен-

ня нашої програми—протягнім від них нитку до нашого сьогодні. Маючи перед собою напрямні політики Проводу—здейтуймо їх у нашій реалізації. Те, що розуміється загально під словом «політика», є в даному випадку вузьким поняттям. Таку політику робить або мало людей, або як і багато, то в формі певних часово-обмежених акцій; ця політика мусить бути завершенням підпорядкованого їй початком цілого суспільного життя. Дивімся на кожну постанову нашої програми й наш образ українського майбутнього під кутом: які висновки вже **на зараз**, на сьогодні, **для кожного з нас** треба витягати з цих правд і перспектив майбутнього!

Ціла українська сила на землях, чисто матеріально, будеться—беручи річ схематично—на двох принципах і в двох формах: 1) незалежній від займанщицької дійсності власній політичній організованості й 2) у загально- суспільній активності й організованості всіх можливих форм, включно з тими «легальними можливостями» займанщицького режиму (але й поза ними!), які зправила є уступками, в першій мірі вибореними саме названим політичним інструментом боротьби. Своєю суттю й змістом обі ці форми творять одне задля своєї підпорядкованості одній і цій самій початковій меті й єдиному плянові діянню!

Елемент політичної організованості є вершком і опорою цілої будови державно-творчої сили. Місце організованого українського націоналізму в організмі української сили мусить окреслюватися наступними її ролями: 1) вона очолює й веде суто-політичну творчість і боротьбу і 2) вона стимулює розгортання й підпорядковує своїм напрямним національним фронт державно-творчих зусиль на як найширшій базі всіх площин зустрічі з ворогом і всіх можливостей власного національного росту. (Ясно, що оба названі завдання є й єдиною боротьбою, і єдиними державно-творчими зусиллями). Друге завдання є вищою стадією розвитку руху й вичерпання його можливостей стоїть перед нами на порядку дня. Зокрема, коли йде про «легальні можливості», то всі аргументи з комплексу «не варта, бо стоїмо напередодні...»,

або «зопортунізуємося», або «все розгромить і так п'ястук займанця» — нестійкі.

Як було досі й є сьогодні з цими справами? Всі уступки Москви українському життю й українській ідеї (напр. у рамках так назв. національної політики) були б не до подумання без існування й діяння за весь час московсь. панування в Україні, українських організованих центрів революційних сил і боротьби. Так само певне звязання польських рук у боротьбі з нами спричинене досі тільки діянням аналогічних сил на Західніх Українських Землях. (До речі: всі приклонники української «будь-що-будь» держави над Дніпром і опортуністи з ЗУЗ мусли б бути цього свідомі...)

Це правда, що один і другий займанець намагається на основі цих своїх уступок будувати власний політичний капітал: на СУЗ — на паску аполітичної українізації, чи можливостей для творення української фахової інтелігенції — затягнути українство в трясовиння політичної ідеї «єдиної, неділимої»; на ЗУЗ — в подібний спосіб завести українську політичну думку на манівці ідеї «Піємонту». Але ні одному, ні другому займанцеві ці його зазіхання досі не вдалися!

Бо ціла проблема відтинка легальних можливостей української сили в умовах займанщин полягає власне в тому, щоб ставити займанця кожночасно перед необхідністю йти на уступки українському життю, чи то відбираючи йому змогу репресій, чи то змушуючи його до концесій — паралізуючи одночасно його намагання політично капіталізувати власні уступки. Провідною думкою такої постановки боротьби є, як згадано, те, щоб намагатися розгорнути нашу державницьку творчість уже сьогодні на можливу широчінь, і щоб боротьба з ворогом розширилася на таку ж широчінь усіх можливостей життєвої організованости.

Правда, є річчю не без значення, чи клали б ми при роздумваннях проблематики цього сектора сильніший наголос на державницьку творчість, яку він собою уявляє, чи на площину боротьби з займанцем. Перше, звичайно, може перерішувати п'ястук займанця. Засадничо треба ствердити: оба моменти му-

сять бути однаково наголошені. Коли перші засадничі уступки займанця були диктовані фактом існування певних наших організованих революційних сил, то — логічно річ беручи — скріплення цих сил мусить мати теж сильніший вплив на уступчивість займанця. А це скріплення настає, коли революційна організованість діє на базі одночасного підпорядкування її цілям і акціям та скоординованню з ними цілого суспільного життя нації. Коли ж займанець рішається вже дуже скоро на отверту реакцію, так само, коли «рішаючі події» стануться вже дуже скоро, — **то наша перемога тим певніша:** бо наша боротьба буде безпримірна в багатстві своїх психологічних стимулів, своїй суспільній ширині й можливостях випадів. Ані засада «чим гірше, тим ліпше», ані засада «голий розбою не боїться», для нас — як з ґрунту хибні — не існують!

Як згадано, існують усе можливості якнайширшої суспільної творчості й боротьби ще й поза політично-кадровою організованістю й «легальним» сектором; можливості, які можуть вишукувати собі різні форми — «легальні» напр. тільки як прикровка для «нелегальної» боротьби, і «нелегальні» по самій формі. Важне, щоб вони були сперті на власно-підметних основах і йшли по лінії, окреслюваній одним політичним проводом і його політичним «вірую» та конкретними плянами діяння. Остаточно, суто-політична, інтегруюча, будуюча, кермуюча, виховна чинність організованого націоналізму буде все вирішальною для того, щоб і «легальний» і «нелегальний» суспільно-революційний фронт реалізував мету боротьби.

Для націоналістичного українства закордоном обов'язують ці самі принципи, з тим, що все життя стоїть тут перед ним здебільша куди більше отвором, що сфера діяння тут подекуди ширша в своїх реально-політичних умовах. Це українство має свої окремі завдання в площині закордонної політики. Але чи вичерпало вже націоналістичне українство закордоном вповні всі можливості бути вільною кузницею, де виконується не один державно-творчий і суспільно-мобілізуючий експеримент із ділянки нашої загальної внутрішньої політики?

Найгірше, що ті «вічні майбутники»—про яких ми згадували вище, що залюбки відриваються від дійсності й лнуть, проковтуючи роки, в прийдешнє—доходять густо-часто до крайньо-хибного способу думання. Це й зрозуміло—хто не стоїть твердо ногами в реальній дійсності, для того образ майбутнього не є органічним розвитком завтрішнього з теперішнього, а відірваною, вільно уявленою **візією**. Ця **візія** може мати з усім щось спільного, але не з законами історії й суспільною логікою. Наведемо кілька прикладів:

Ось поповнив у Києві при кінці серпня 1937 р. самогубство Панас Любченко. Довкола цієї, правда, ніяк не звичайної, події починають кружляти різні чутки. І ось скоро починає домінувати серед них одна характеристична: «може він був наш?» Ось вам наглядний приклад, як думають люди, що знають іноді ніби прегарно всі теоретично-програмові заложення українського націоналізму, деклямують про його історичну роль, принциповість, елітарність і т. д.—а для Любченка, цього подлого малороса, оказу найгідкішого продукту поневолення нації, не вміють знайти критерія оцінки!

Треба тому сказати всім, кого це інтересує: можемо припустити, що так зв. українські комуністичні кола, як і другі опортуністичні групи, будуть із моментом зриву стосувати **тактику примиренства**; вони вже тепер у міру зросту сили українського націоналізму можуть старатися змінити краску з червоних на рожевих—бо ця краска ближче в спектрі барв до жовтого й блакитного... Рахуємося з фактом, що кожна революція звичайно уникає зразу при своєму отвертому вибуху виразних розмежувань. Все тоді огорнене якимось святковим рожевим мряковинням—примиренство стає кінцевою політичною функцією. Дотеперішня реакція намагається в такому своєрідному мімікрі прибирати фарбу, можливо найподібнішу до революційного табору, щоб не потерпіти багато. **Але період загальних обіймів не може тривати довго.**

Любченкам і їх попутчикам не вдасться ніколи на довшу мету підробити собі морального паспорту до нас! І тому пи-

таємо, як це уявляють собі ті, що здогадуються раз і другий: «може цей, або той був наш?»; як це вони уявляють собі той момент, коли ці «любченки» одного дня мали б стати перед українськими масами й сказати: «дотепер ми вас мордували й гнали на Соловки, дотепер ми дерли з вас останню шкуру, дотепер був ідеал інтернаціоналізму й соціалізму для нас заповіддю війни всім вам—але від тепер давайте будемо вашим проводом, але в ім'я того, за що ми вас раніше висилали мільйонами на той світ?». Як це буде виглядати тоді українська національна ідея? Що тоді станеться з так тонко розвинутим у маси почуттям права? Це абсурд ставити такі питання—але є фактом, що треба декому їх ставити!

Український революційний провід і ідея будуть ті самі завтра, що й нині. Вони вирости в протиставленні до всіх чужих ідейних впливів та всіх сил ворога в українській політичній дійсності, і врешті до всіх залишків власного українського сумного минулого останніх десятиліть. Тут немає, не буде й не може бути перероджень із одного в друге, компромісів і можливостей симбіозу чужих собі й досі діаметрально протилежних—течій. Вірити в такі можливості—значить не розуміти ні за шага законів ставання революцій!

З другого боку, коли ми кажемо про можливість примиренства у теперішніх слуг Москви супроти нас, то це не значить, що ми уявляємо собі, що це примиренство буде загальним явищем. Своєрідна в декого уява на 100 відсотків єдиного революційного фронту СУЗ проти Москви є теж одним із прекраснодушних плодів фантазії мрійників у політиці. Всі зусилля українського націоналізму спрямовані на створення єдиного революційного фронту проти Москви, але коли не рахуватимемося з теоретичною можливістю нинішньої Іспанії на українському тлі й не будемо морально й усіляко інакше готові витягати всі висновки в такій можливій ситуації—то значить, що дамо себе заскочити фактам, а в політиці не сміє бути заскочень!

Визвольний змаг української нації спирається в своїй законірності на найпримітивнішому інстинкті національної

спільноти вдержатися й рости. Цей момент є найсуттєвішою основою мобілізації національних сил; він є повсякчасно існуючою істотністю, яка вимагає тільки якнайінтенсивнішого розгорнення й сконкретизовання у формах політичної активності. Саме на шляху до цього розгорнення й політичної конкретизації, виривають для політичного проводу питання метод мобілізації нації. Як розбудити в найширших масах нації, у всіх її соціальних прошарах, серед усіх її інтелектуальних верств, недорозвинений чи приспаний національний інстинкт, як культивувати його й як будувати на його психологічному тлі політичну надбудову?

Проблема перманентної національної мобілізації однаково актуальна для нації державної, чи недержавної. Для недержавної нації вона подвійно гостра, бо здобуття держави, як передумови для всякого дальшого росту нації, вимагає звичайно куди більше зусиль, ніж пізніше формування долі нації. Ці зусилля тому такі важкі, бо поневолена нація не живе в політичній порожнечі, а виставлена не тільки на фізичне насилля, але й на зусильні демобілізаційні зазіхання другої — державної нації, що її поневолює. Під кутом цих проблем потрібно мати якнайясніший образ про українську дійсність.

Які маємо тепер можливості ми—в стані поневолення для боротьби за душі власної «спецієс» і демобілізації чужої? Які в нас засоби домогтися того, щоб ворожа ідея улягла вповні нашій наступаючій і лежала в поросі, розбита й немічна? А які можливості має ворог у цьому відношенні до нас? Не хочемо доходити тут до песимістичних стверджень, але є цілковито можливим, що переможне розгорнення нашої ідеї довершиться вповні тоді, коли буде відновлена певна вільна гра сил між нами й нашими ворогами. Себто — що певна меншість, в кожному разі якась частина цілого, може бути змушена боротися зразу не тільки з самими національними ворогами, але й за зведену на манівці частину прошарків власної нації—і то боротися не самими лише ідейними засобами!

І українська національна революція буде мати свою «проти-революцію», «реакцію», чи як би її не назвали. Протирево-

люція чи реакція не є ніколи чимось одноразовим і не обіймають якогось точно означеного, часово обмеженого напрямку; їх можна схопити тільки з кожночасної політично - культурної ситуації. Реакцією чи протиреволюцією для українського націоналізму буде все, що протиставить себе—в меті чи шляху до неї—меті чи шляхам реалізації націоналістичної революції й спрямовує свою волю здебільша назад—до минулого стану річей, як ідеалу. Вона триватиме так довго, поки розгортається сама революція—хоч повинна все більше завмирати.

Повторюємо: хто стоїть твердо ногами в реальній дійсності, для того такі проблеми ясні, як сонце; хто ж оселився в облаках і не бачить звідтам землі—той стає розгублений, коли ступить на неї. Найвищий час відбути всім, хто ще здібний на це, таку зміну мешкання й акліматизуватися як найскорше в новому середовищі...

**
*

Щоб перейти до питань закордонної політики, хочемо торкнутися ще одної проблеми, коло якої товчеться теж багацько непорозумінь. Це доволі відірвана в нашій темі, хоч і одна з високо засадничих, проблема, але вона незвичайно характеристична для ментальности людей, що—схильні муміювати догми—є й дальтоністами в реальному політичному житті. А саме—недавно в часі абісинської війни, а тепер у звязку з далекосхідним конфліктом, підносилися й підносяться серед українців голоси: по чийому боці мають бути наші симпатії? По боці тієї Італії чи Ніппону, що, як Москва чи Польща, збираються поневолювати свобідні народи, чи по боці тих саме народів, що їх брутальна сила окупанта позбавляє державности й свободи?

Коли будемо говорити про **симпатії**, то зайдемо не в домену політики, а в домену психології чи філософії. Симпатизувати ж можна в даних випадках або з тими, кому діється кривда, або з тими, хто не дає, щоб йому діяли кривду. За-

лежно від духового наставлення людини взагалі. Бо в кожному разі, Москва й Польща йшли на нашу землю не з життєвих конечностей, як Італія на Абіссинію, чи Ніппон на Китай. Але в політиці ніколи не йде про симпатії; власне українська політика в часі нашої короткої державности й довго після неї (в декого ще й до нині) була й є нерозривно звязаною з цим комплексом «симпатій» й «антипатій», і це було одним із наших найбільших нещасть. Вірили й вірять, що можна рахувати на чийсь ірраціональні симпатії до нас та на чийсь антипатії до наших ворогів; думали й думають, що вільно нам коли небудь казати, що ця або друга нація нам «більше симпатична» від другої й тому треба «шукати» союзу з нею...

В 1936 році прийшли події в Іспанії. Каталйонці й баски— поневолені народи, звязали свою судьбу з комунізмом і Москвою. В декого (не тільки в наших доморослих червоних) знова сумніви: **всеж** це боряться дві поневолені нації за свою свободу, а Франко це мов Денікін, що хоче ліпити еспанську «єдину- неділиму».. Справа тут уже така скомплікована, що мало хто важиться ставити ясно й недвозначно: за каталйонцями й басками— проти Франка. Та треба б, мовляв, ставитися до цієї справи з певними «застереженнями»... Можна собі мати тисячу застережень, але коли треба витягати **практичні висновки**, то вони мусять бути ясні й недвозначні.

Або ще справа Індій—«найбільшої поневоленої нації світа». Це можна відчути в декого з наших людей цілком виразно, що вони з якоюсь особливою радістю говорять: англійців горстка; хай тільки ця індійська маса рушиться!... Взагалі Англія тріщатиме от—от аж ну... Коли запитати, чи з цього тріщання вийде щось для України, то відповідь буде приблизно така: ну, **всеж**—це справа поневолених народів взагалі...

Коли йде про цю останню справу, то оборонці Індій були трохи заскочені, коли довідалися, що існує так назв. епанськo-індійський комітет, при чому йде про **червону** Іспанію, і що індійська конгресова партія висилає в імені індійського народу привіти епанським большевикам... Якже ж тут буде з нашими «симпатіями»? Виходить, що індійці наплювали на

наші симпатії, так само, як катальонці й баски; вони лучаться з тією самою Москвою, яка нас поневолює. Так само тепер Китай. Як тут можливий спільний **політичний фронт**? І тут ми натрапляємо в ядро справи.

Абстрагуючи засадничо від проблеми «симпатій»—могла б існувати взагалі в **політиці** концепція фронту всіх поневолених націй світа проти націй-гнобителів. До такої концепції (своєрідного «інтернаціоналу поневолених»), коли вона була б мислима, можливо б прикладати щойно справу нашого психологічного наставлення—себто «симпатій» до всіх поневолених націй, від аїсинців і індійців починаючи та на всіх поневолених народах ССРСР, різних національних меншинах і т. д. кінчаючи, і антипатій до кожної нації, яка поневолює якусь другу націю.

Стверджуємо, що ідея такого інтернаціоналу, як оруддя нашої визвольної боротьби, сьогодні неактуальна. І тому політичні фантоми в роді безумовної солідарности поневолених проти пануючих є шкідливі й небезпечні. Йде про **Україну**, а не про фантастичні концепції й сентиментальні солідарности в ім'я мертвих догм. Хтось скаже: але ж ви підважуєте націоналізм для себе самих; ви ж таким зовнішньо-політичним ставленням калічите своє внутрішньо-політичне обличчя!

Ні! Ідея нації для нас свята. Теж у зовнішньо-політичній площині спираємося на ідею нації, але... не в божевільний спосіб: фронту з москвофільськими поневоленими націями проти пануючих націй, які є ворогами нашого найбільшого ворога—Москви. Ідея націоналізму—це сьогодні в світі перше за все боротьба з найбільшим ворогом усіх націй взагалі, і нашої зокрема: **Москвою й большевизмом**. Коли б ми стратили з ока цей фронт націоналізму проти москво-комуні, а закладали собі другі фронти, за якими до речі (як ув індійському, китайському й еспанському випадку) стояла б Москва—то це була б пропаша позиція! Практично зрештою не міг би ніхто на це рішитися. Бо як можна співпрацювати рівночасно з Туркестаном і Грузією, що не мовкнуть ні на хвилину в боротьбі з Москвою, і з тією Каталонією, яка стала пляцдармом Москви в Європі?

Але йде тоді про відворотну сторінку медалі: чи можлива напр. наша **беззастережна** готовість найти спільну мову з націоналістичною Іспанією, яка є в конфлікті з двома поневоленими націями. Фронт поневолених націй мусить покриватися з фронтом протимосковських націй. І коли можлива в нас співпраця з другими поневоленими націями, то тільки на ґрунті опертя на націоналістичний фронт світа й на протимосковські позиції. Практично ці можливості існують в більшості випадків. Де їх нема—там мусимо бути готові витягти останні висновки.

Все вище сказане не перечить тому, що в нас можуть бути на поодинокі справи поодиноких поневолених націй другі погляди, ніж напр. у деяких націоналістичних держав. Для нас все буде безапеляційним постулятом повне розбиття СРСР і Польщі на поодинокі національні держави й за таку постановку ми можемо ломати копіє... Але сумніватися, яке зайняти сьогодні становище, коли треба було б це становище зайняти ясно й недвозначно, супроти Індій чи Каталонії—або других подібних випадків, яких може ще бути дуже багато!—було б непростимою наївністю.

**
*

Закордонна політика є тією ділянкою політики, яка ведеться в упорядкованій державі зправила авторитарно, в якій западають рішення й виконуються потягнення волею одиниці чи кількох одиниць. Найглибше довіря до проводу нації—це головне, що остає до безпосереднього сказання широким масам нації в міжнародній політиці. Посередньо нація доповнює, звичайно, закордонну політику проводу різним діянням, яке вповні повинно бути згармонізоване з закордонно-політичними постулятами проводу.

Всеж справи закордонної політики сьогодні куди, куди більше рясніють напр. на сторінках української преси й у широких дискусіях, ніж внутрішня політика, а це тому м.ін., що є серед українства політичні групи, які з закордонної по-

літики вчинили свою єдину вивіску й предмет «діяння», бо внутрішньої політики не ведуть, або ведуть невдало. Специально одна група пакостить найбільше українській закордонній політиці—з її шкідливою роботою доводиться нам зустрічатися раз-у-раз, і тому в нікого з нас не сміє бути неясностей щодо її ролі. Протиставлення наших закордонно-політичних постулатів унагляднить нам найкраще всю небезпеку цієї злочинної закордонно-політичної концепції—небезпеку, яку може й не все доцінюємо як слід.

Відомо, що люди часто тратять у час паніки спокійні нерви й ясний розум та готові на найбільш нерозважні й погубні вчинки. Цю правду усвідомила собі ця горстка політичних банкротів серед українства й хоче покласти її в основу своїх погубних для нації плянів. Побиваючи всі рекорди в горланні про «напередодні рішучих подій», хочуть ці люди викликати паніку, що Україні горить дах над головою, або що вона летить у пропасть, а потім підсунути свою, ліпше чи гірше зашифровану, рецепту та власну кандидатуру на «провід»; дати тонучо му вхопитися цього мов бритви і, покалічену жертву, завести справді над пропасть.

Українство йде до величезної поразки, після якої воно позбудеться й тих придбань, що має нині. Все скінчиться новими Крутами й новими Базарами—тільки десятки разів більшими. Єдина можливість актуалізації української проблеми залежить від того, чи буде війна, чи ні. Підчас світової війни Україна стала потрібною лише під кінець війни, а тепер будуть її шукати з самого початку. І ось ця війна вибухне от — от — а українці зовсім до цього моменту не готуються... і т.д. Такий хід думок різних алярмуючих голосів із кругів згаданої групи.

Вихід? «Всеукраїнський національний конгрес», що визнає «уряд Української Народньої Республіки» й його орієнтацію на визвіл Польщею України з московського ярма. Теперішня організація «Луг» на ЗУЗ стане завязком українського легіону, що піде, як колись «Українські Січові Стрільці», «визволяти братів - українців із московських кайдан»... Все це концепції такі, скажимо делікатно, ...фантастичні (читай, як доповнення до цього, анкети львівського «Діла» й варшавського «Бюлетину

Поль.-Укр.» з кінця 1937 про висліди т. зв. «нормалізації на ЗУЗК»), що їх може хтось не висміяти тільки в стані паніки. Крик про війну, про нові Крути, Базари й т. д. саме має викликати таку паніку.

Тактика цієї компанії викликувати паніку серед українства супроводить цілу її акцію не тільки за останні місяці, але дослівно від самого початку. Ця кліка здає собі справу з того, що говорить про річі, які ніколи не мали й не мають сьогодні дебіту в українській нації. Звідсіля намагання творити паніку Тактика «перепачковувати» себе й свої концепції в дійсність нації й її сумління. Бо справа «визволу» України на той лад, як його заступає від початку «законний уряд УНР», все була тільки своєрідним монополем (без ринку збуту!) цього «уряду» й ніякого права прилюдности в Україні ні по той, ні по цей бік Збруча не мала.

При народженні «конгресової» ідеї тактичним матеріалом для викликання паніки послужив аргумент, що на СУЗ згинувло, мовляв, десять мільйонів українців з голоду й що на другий рік може згинуть знова 10 і т.д. і тому «треба спішитися», і «треба визволяти»... Наскільки аранжери всеж свідомі були конечности перегрупувати особи в цілій акції й перемінити шильди—про це свідчить те, що скомпромітована фірма «центру УНР» пішла на задній плян, а наперед висунулася справа «всеукраїнського національного конгресу». Вони здавали собі справу, що відкрити відразу своє обличчя й заговорити отвертою мовою, значило б—**відразу програти!**

Коли вневдовзі опісля на ЗУЗ партії розпочали політику «нової ери», то мусіли признати, що видвигають концепцію «галицького Піємонту», як щось нове, аргументуючи (тодішній голова Унда Дмитро Левицький у своїй відомій «програмовій» промові в польському соймі), що «минув той час, коли ми думали, що наших власних сил доволі для здобуття рівнорядного політичного становища серед інших народів Європи». Бо «надії на те, що Україна в ССРСР здобуде власними силами державну суверенність завели... В назриваючій перебудові відносин на Сході Європи, Польща найбільше зацікавлена та мусітиме взяти активну участь» і т.д.

Отже ці слова—це з одного боку признання, що платформа «ряду УНР», це щось зовсім нового в українській реальній (не еміграційній) дійсності, що могло зродитися тільки тоді, коли втратити віру у власні сили (слова Д. Левицького). З другого ж боку—ответті слова ундівського політика відразу так скомпромітували акцію, що його викрелася по часті навіть сама опортуністична преса, а він самий скоро усунувся від політики взагалі, бо не вмів вести тактики так, як це було конечно: в атмосфері «димових заслон»... Звідси—ключ до зрозуміння осторожності сьогоднішньої тактики уенерівсько- конгресово- ундівської компанії.

Проти концепції Андрія Лівіцького й його товаришів із польських теплих посад, існували весь час серед найширшого українства такі аргументи: 1. ця «концепція» вдаряє в ідею соборности, 2. вона нездійснима зогляду на стовідсотковий брак популярности на самих СУЗ, 3. вона безпідставна й цим самим ошуканча зогляду на становище самої Польщі, і 4. люди з «центру УНР» ні особистим форматом, ні світоглядом не доростають до ролі ніякого «уряду», ні «визволителів». Нові союзники з Унда визнали були доцільним забути всі ці аргументи, які визнавали (бодай офіційно) досі й станули на платформі «УНР» і «Піемонту».

Ундівська нова політика й її обгрунтування мали ще з другого боку несумлінний характер. Йшло на ділі не так про Піемонт і про «визвіл» СУЗ, як про безсоромне оперування цим «визволом» для своїх власних нужденних (партійних) цілей і про ідеологічну підбудівку власного заломання до решти (опортунізму й незрілості). Щойно на цій основі вирости «піемонтсько-визвольні» пляни.

Це був дуже цікавий період галицького політичного життя. Польсько-українська боротьба загострилася так, що перед усіма політичним партіями станула ділема: або стати так чи інакше на позиції націоналістів, або капітулювати. Бо всі їх дотеперішні прийоми «політики» показалися несвоечасними. Вони скапітулювали—й іншого не можна було надіятися!. Але, щоб цю капітуляцію маскувати, вони, що досі поза галицький загумінок не виставляли носа—почали при-

бирати обличчя «визволителів східних земель». Ундо звязалося тоді з «урядом УНР», а група Палієва з «гетьманом» Скоропадським. **Яраз годі!** Отже капітуляція на власному, приділеному історією, відтинку боротьби, і ніщо друге, було тим мотивом, що пхнув опортуністів з ЗУЗ на позиції «визволителів». Історія української державно-політичної думки повинна занотувати грубими літерами ту «світлу» сторінку, як то прибрали «всеукраїнський масштаб» поодинокі політичні течії по українських провінціях...

Є факт, що приблизно від 1935 року Польщі вдалося чистинно досягнути те, до чого змагала вона від низки років. На деяких давніших і новіших, відомих і менше відомих, прикладах хочемо зясувати в основному комплекс польських позицій в українській справі:

Є засадничою помилкою й поглядом поза всяким почуттям дійсности—твердити (як це неодноразово чуємо й читаємо), ніби якінебудь потягнення Польщі в справах всеукраїнського масштабу диктовані суверенною волею нації, що експонує випливати на ширші води східно-європейської політики. Не чимсь другим, ніж фактом і тільки фактом існування й боротьби в її межах 7 мільйонів українців, які є найважливішою проблемою польської державности від самого початку її існування аж по сьогодні—можна пояснити цю, **в стимулах чисто дефензивну, політику Польщі.** Держава, яка має 40 відсотків чужого й крайно ворожого їй населення, між ним найчисленніших і найактивніших у ворожій поставі українців—не може мати другої проблеми, що була б важливішою! Ні питання закордонної політики, ні соціально-економічні справи й т.д.—не тільки немислимі для Польщі, але вони **змушують** її під кутом цієї і тільки цієї проблеми глядіти на всі свої державні справи.

Поскільки триває національна боротьба проти Польщі, а ведуть цю боротьбу в першій мірі українці—Польща не може стати ніяким серйозним закордонно-політичним партнером. Оскільки формується в світі бльок проти СССР, який схоче стати на союзницьку ступу з Україною проти Москви, то при активній протипольській поставі Західньо-українських

Земель він не буде застановлятися, кого вибирати: соборну протимосковську (і протипольську) Україну, чи розхитану спаралізовану Польщу.

Економічно Польща без чужих територій, а в першій мірі української, відразу зведена до ролі однієї з найбідніших держав в Європі. А тепер уже—проблема кольтонізації, проблема розміщення промислу і т.д.—всі ці проблеми раз-у-раз, передусім, коли йде про українські території, є для Польщі незвичайно скомпліковані. Це річі прості й самозрозумілі для кожного, хто дивиться відкритими очима. Є фактом напр., що успішна розбудова українського економічного життя за останні роки мала одне зо своїх джерел у тому, що польська торгівля й промисл, не зважаючи на всі намагання держави, з одного боку втікали поза ЗУЗ, а з другого боку не важилися приходити сюди з других частин держави, бо вважали ЗУЗ тереном, де поляк і все, що польське, не певне ні дня, ні години. Є фактом, що завдяки пропаганді «нової ери» ці річі подекуди були змінилися; до речі: це ще одна ілюстрація, як «нова ера»—«хоронить здобутки».

Треба бути божевільним, щоб твердити, що держава, яка має в своїому внутрішньому житті так спутані до крайнього руки, як Польща — хотіла б брати «активну участь у перебудові відносин на сході Європи». Нам кажуть, зрештою послідовно, що треба власне Польщі розв'язати ці руки шляхом ліквідації боротьби Західніх Земель. Але запитаймо тоді: чию політику ведете в такому разі, панове «визволителі»,—**українську чи польську?** Бо —ви, що хочете рятувати східні землі ціною західніх, скажіть нам нарешті, яка запорука, що Польща піде «визволяти Україну»? Чи та, що Польща дала Ундові поличника (про це ще нижче), коли воно наївне гадало, що «спритисне до муру» її в справі протибольшевицького фронту; чи та, що Польща збирається творити «козацьку націю» на наших східніх кордонах; чи та, що вибрала на контрагентів для своєї «визвольної акції» найбільше безхарактерний зпоміж українства елемент? Чи може те, що творить завязки українських частин у такій формі, як табір у Каліші?

Чи може, врешті, те є запорукою, що тисячі утікачів із

УСРР, з яких можна ж би творити «легіони»—видають поляки, видусивши їх для цілей своєї розвідки при допомозі ваших—, панове з «варшавського центру», людей, під большевицькі кулемети, або винищують голодом та пошестями й на правду большевицькою каторгою—в спеціальних волинських і польських концентраційних таборах і низці тюрем? В цій справі можемо сказати багато, що нам очевидно заперечуть, як казали недавно заперечити напр. «Ділові», що появилoся в пресі про Чеботарева. Але перед обличчям історії не дасться нічого заперечити!

Тому, коли йде про задушевні мрії Лівичких і їх прислужників, щоб ЗУЗ замовкли для забезпечення їх рації існування на польському хлібі, ми відповідаємо:

Н і к о л и !

Гадаємо зрештою, що й Польша свідома цього. І радимо знати це її клієнтам зпід знаку УНР і «конгресу» та не творити ні собі, ні не впокувати в нікого ілюзій, **що український націоналізм на ЗУЗ до цього допустить!**

Ми ствердили отже, що сьогоднішня Польша й легенда «напувати коней у Дніпрі»—це кпини. Ціла польська політика в українському питанні зводиться до оборони позицій поневолення Західньо- українських Земель! Ундівець Д. Левицький схотів у згадуваній уже вище соймовій промові за грати з Польщею у відкриті карти—мовляв, наша співпраця **тут** ґрунтується на ясних і недвозначних плянах щодо Східньо- українських земель. За кілька днів він почув був (пригадуємо...) від тодішнього міністра внутрішніх справ Косьцялковського слова, які загально найшли в поляків і в українців окреслення: поличник. Представник польської політики, щоб не відповісти Левицькому на його апель гри в відкриті карти в питанні «визволення СУЗ»—зляв ціле Ундо, що воно не репрезентує українства, що воно «могикани» і т.д. Це не є річ припадкова. Польша не зайняла досі, та зайняти не могла й не зможе—ні словом, ні фактично—зобов'язуючого становища в справі, на якій у нас будуються «визвольні концепції». Навпаки, вона веде чортівську гру, яка досі наносить українству самі удари, яка комплікує в високій мірі справу

визволення України взагалі! А гра ця подиктована чисто й виключно внутрішньо- політичними моментами, а саме українською проблемою в рямцях Польщі. Ясно, що гра вірвалася б, коли б не стало партнера!

Вернемо ще до справи конгресу. Порушуючи ширше справу, не відгріваємо забутих річей. Конгрес досі не відбувся але він відбудеться, по всякій імовірності, коли його властиві аранжери вийдуть із своєї резерви супроти дотеперішньої «вільної гри сил» на цьому відтинку й сильніше «натиснуть» на українських «конгресменів». Т.зв. передконгресові конференції відбувалися легально у Львові—під польською опікою; так само ціла пропаганда конгресу ведеться в українській пресі під Польщею без ніяких перешкод. Отже вже з цього погляду не оцвіляє ціла імпреза ніяких сумнівів. Поляки потребують конгресу на те, щоб усе, що вони будуть робити для ліквідації української небезпеки, мало, так мовити б, українську —«всеукраїнську»—санкцію. Роллю санкції з українського боку в протиукраїнських потягненнях поляків відігравали досі всякі заяви ундівських парламентарних репрезентацій і делегацій на різних міжнародних конгресах (Л. Макарushка на конгресі національних меншин у Женеві в вересні 1935). Але це була всеж тільки одна партія. А тепер це був би орган «всіх нормальних і доброї волі людей», як кажеється в одній «конгресовій» статті. Пригадаймо, як поляки виарештовують одних уенерівців із санкції других (полк. Єфтимович, переслідування поодиноких «калішців» із санкції «варшавського центру»). Конгрес має дати полякам санкції в дальших протиукраїнських потягненнях на ЗУЗ і взагалі проти українського націоналізму, якого **одинокого** Польща визнає небезпечною для себе. Коли конгрес схотів би говорити в отвертий спосіб із поляками про справи «визволу» ЗУЗ, йому дадуть поличника, як дали його Дмитрові Левицькому. Бо Польща **грає**, а її «українські» партнери маріонетки в цій грі, яку вони вважають, чи вдають, що вважають. . . визвольною політикою, а яка кидає колоди під ноги справжній визвольній політиці.

Тому навіть не сміється нам витягати проти конгресу аргументи з засадничої площини, що ідея конгресу механічна і т.д.

сходити на таку площину, значить творити п. п. конгресівцям ілюзії, що не знаємо й не розуміємо, що вони уявляють із себе й затемнювати непотрібно справу. Не йде тут про проблему, як повстають і діють проводи, як відбувається національна консолідація — йде про проблему: **українська визвольна політика чи поборювання її ворогом!**

Ось недавно звернувся до «Лугу» у Львові польський «інститут виховання фізичного й пшиспособеня військового» — якому підпорядкувалася частина лугової організації на чолі з Дашкевичем — з таким домаганням: лугові однострої мають бути пошиті на польський лад, прапор мусить мати польський напис і орла, «Луг» зобов'язаний брати участь у всіх польських імпрезах разом з другими організаціями, що входять до «пшиспособеня»...Отже це є польське формування українського легіону, який разом із Ридзом - Сміглім помаширує визволяти Київ (твердження одної з статей «конгресівців»). Ні один луговик ще ні разу не стрілив із рушниці, ні не мав її в руках, але мусить уже натягнути «рогатувку» й ходити на паради з тими самими «стшельцями», що шаліють по українських селах, розбивають українські установи, громлять українських діячів! В такі ситуації заманевровують себе панове дашкевичі!..

Коли пригадаємо цілий арсенал польських «новоерівських» помислів для своїх українських контрагентів—з ділянки наступу на **душу ЗУЗ**; і коли упритомнимо собі цілий польський економічно-колонізаційний наступ ув атмосфері «нові ери» і всі щораз більше удосконалювані польські окупаційні практики—стане нам ясным перед очима одне: **йде про рішаний удар для українства на наших Західних Землях!** Все це діється в парі з певними потягненнями в міжнародній площині. Коли йде напр. про Німеччину, хоче Польща все ще робити їй надії, що стане разом із нею на протимосковські позиції, на те, щоб у цій Німеччині найти петрифікатора теж перше за все польського посідання ЗУЗ. Що це чинить або чинила бодай до недавня Польща не без успіху—може по-свідчити крайню негативне становище деяких німецьких пресових органів до справ Західньо - українських Земель. Діялося

це цілком по лінії польських бажань обезброїти ЗУЗ, усунути ЗУЗ поза скобки міжнародньої політичної уваги, не допустити до повстання української державности над Дніпром—це єдиний шлях для Польщі вдержати своє існування й свій стан посідання. Другого нема! Це ж повинно бути ясним, як день!

**
*

Ми звертали увагу, що в уенерівсько-конгресових «визвольних» теоретизуваннях цілу справу представляють, навіть не маскуючися іноді, як **визвіл ззовні**. Бо «все скінчиться Крутами й Базарами», коли Україна сама пірветься з мотикою на сонце, а вже, щоб без війни «зактуалізувалася українська проблема» то про це немає й мови! Можуть випиратися цього слова сотні разів, але йде про **«інтервенцію»**, точніше—про те, що в нас розуміють під цим поняттям: про прихід уряду, й державности для України—ззовні, на чужих багнетах.

Нема чого дивуватися, що ці люди заступають якраз таку концепцію. Коли якась політична організація існує на ґрунті, то вона будує тут свою силу, є суверенним чинником, який опісля вже здібний вести м. ін. і те, що називається **закордонною політикою**. Коли ж хтось існує **поза й тільки поза** ґрунтом та є від початку тамошнього свого існування агентом чужої сили, отже чинником не суверенним, то ясно, що єдина визвольна концепція, яка може вдержати його при політичному житті, це є концепція визволу ззовні. Тоді конечно теж і говорить про те, що Україна с а м а без того, щоб її «найшли» чужі—здобудеться тільки на Крути й Базарі. Хай спробує заступати «уряд УНР» і Ко концепцію національної революції, хай спробує заступити концепцію зводження соціальних здвигів у національно-революційне русло і т.п. Заступати таку концепцію їм—значило б зректися «проводу», бо «проводом» вони можуть бути **тільки в інтервенції**. В усякій другій концепції вони зависли б у повітрі.

І звідтіля оце категоричне звязання долі української нації з вибухом війни. Та тут ще до того ціла низка «але». Погляди панів «визволителів» у справах цієї війни в такому ж сте-

пені невлучні—зрештою знов таки з конечности—як жалюгідне ціле їх політичне обличчя. Бо є очевидним, що проблематика цього історично- національного зявища, що називається війною, нині змінилася, напр. в порівнанні з 1914 р. Еспанські події повинні чогось учити тих, які хочуть учитися. Коли говорити про форму війни на найближчий час, то можна надіятися, що така форма світової війни, як її бачимо на еспанському прикладі, є куди ближче на фоні можливостей нинішнього дня, ніж зудар на лад 1914 р. Зудар двох ідеологічних таборів ув одній країні—й психологічне, а здебільша й мілітарно—політичне опріделення низки зовнішніх сил по одному й другому боці. Ясно, в наших умовах червоний ідеологічний табір буде ще виразнішою голою силою Москви,—ніж деінде. В обличчі сильного, як ніколи досі, ідеологічного двоподілу світа, ідуть потенціяльні фронти світової війни **почерез** державні організми, а не тільки лініями державних кордонів. Тому заки вибухне світова війна в стилю 1914 р. (що до цього таки дійде — не сумніваємося!), будемо мати можливо ще десять Еспаній. **І одною з цих Еспаній повинна бути Україна!** Себто хочемо цим сказати, що коли має існувати те, що називається українська закордонна політика, а не агентура чужих сил, то ця політика має оперувати «еспанськими» категоріями, а не категоріями напр. польськими чи чеськими з часу війни 1914-1918 р.р., які рівнаються сьогодні дезактуалізації українського визволу, або відкладання його! «ад календає грекас».

Але як вимовити це голосно панам інтервентам, коли до українських Франко (або скажیم радше—провідників зо ще більшими успіхами, як він)ім так дуже далеко! Вони можуть бути щонайвище новими «гетьманами» Скоропадськими, вивнесеними чужими багнетами й спертими на них.

Та тут не кінець. Політика панів А. Лівіцьких і компанії взагалі могла б бути на першій погляд клясичним прикладом туподумности: з одного боку горляють, що тільки війна ім поможе а з другого мусять чейже бачити, що Польща докладає всіх зусиль, щоб перешкодити цій війні. Останнє наближення до Румунії це не конвенанси, це акція, за якою сто-

ять могутні протектори—між советами й ворожим їм світом ув Європі має створитися «неутральний пояс», щоб не допустити до зудару в стилі, як це публіцистують панове «визволителі». В силу таких «поясів» не дуже віримо, але 1. вони напевно відкладають бодай на якийсь час конфлікт і 2. вони кажуть ворогам советів думати про інші шляхи боротьби з ними. Виходити сьогодні десь з категоріями «війни», значить робити неповажне враження. Може недавня справа Тухачевського й тов. стукає панам «визволителям» у голову...

Гадаємо, що стукає й гадаємо, що казати цим людям, що вони туподумні, це був би комплімент. Справи за ясні, щоб їх хтось не розумів. Йде попросту про кліку, яка мусить бути свідомо своєї злочинної ролі, але яка всеж відважується ображувати націю, що вона, що люди її покрою, «визволяють» Україну. Бо коли собі десь існує блазень Острияниця, то він на довшу мету нешкідливий, але в акції «уряду УНР» куди більше нечесности й шкідництва, як в «гетьмана» Острияниці!

Бо простежимо ще хвилину проблеми, як вони пов'язані. Ми можемо бути певні, що коли СУЗ зірвалися б суверенним революційним зривом до самостійного життя, то Польща намагатиметься доложити всіх сил, щоб цей зрив на спілку з Москвою здушити. Бо Польща не хоче ніякої української державности, в її життєвому інтересі лежить і мусить лежати — як найдовше кітлування, а не остаточна розправа на фронті Москва-Україна, бо тоді тільки вона може хоронити свій стан посідання. А що зараз українська динаміка небувало сильна, то «уряд УНР» й созвучні йому сили на ЗУЗ існують у поляків на те, щоб 1. вже зараз унерівськими тенденціями під важувати сили української ідеї взагалі й 2. на випадок зриву — «уряд УНР» і компанія існують на те, щоб революції над Дніпром відразу защепити первні розкладу. Бо Україна з таким «урядом» на чолі, це держава-аномалія. Ця держава повстала б не актом спільної волі й горіння мас, що видають із себе провід, а через насадження «проводу» масам — йому напевно відразу ворожим. Отже зародки недуги України — це власне потрібне Польщі. Та ж катастрофальний союз Петлюри з поляками в 1920 р. навчив їх напевно одному: коли треба

українські маси відвернути від української ідеї — вистарчить, щоб ця ідея найшлася у стичності з польською ідеєю. Не тільки занархізовані чи пасивні маси, але повстанці—еліта українського села — масово демобілізувалися або ставали ворожі до українського уряду, як зявилася польська армія в Україні. І це було так за **Петлюри**, а нині це «провід» — як його добре знаємо ми й вся Україна!

Коли дехто з кругів «уряду» каже іноді в приступі щирости, що маси на СУЗ доведені так до отчаю, що «підуть і з чортом, проти Москви», то 1. це є брехня, а 2. погратулюємо людям, які хочуть сідати на пристіл проводу нації, використовуючи **таке психольогічне наставлення.** . . А коли вони стають іноді на котурни досвідчених політиків і хочуть залукастися у дискусії, що важніше — соборність чи незалежність, то це наївна діалектика. Бо «уряд УНР» не тільки зрікається соборности, але є гробокопателем українського визволення взагалі! Це треба повторити щераз і щераз! Не йде про англофільську, германофільську або польонофільську концепцію. Не йде про фашизм (ОУН) або демократію (УНР)—йде про **визволення**, або про його гробокопательство!

Коли маємо відповісти тут на питання: **де стоїмо?** то кажемо: стоїмо в обличчі моменту, в якому Україна **мусить визволитися**, але в якому так зв. українське питання **автоматично** не стоїть ніяк на порядку дня. Вказуємо щераз на справу Тухачевського! Вона є познакою, що в СССР існує низка «питань» для світу, але українське стоятиме так довго в тіні всіх них, поки України не перестануть рекомендувати чинником, який «чекає на війну», і чекає «коли його знайдуть», а **Україна стане самостійною реальною силою!** Бо заки Україна чекатиме на війну й на те, коли її «знайдуть»—десять нових Тухачевських—які не все мусять бути невдачниками—закабальють її наново і то за допомогою «світа»!

Україна стає силою, а одною з передумов росту цієї сили є повна ліквідація цілого польського політичного комплексу, разом із українською агентурою в політиці визволення України. До цієї агентури зачислити треба перше за все так зв. уряд УНР, всі легальні партії й групи на ЗУЗ і зокрема так зв.

«конгресові» круги. Справи стоять сьогодні так, що, як це ми намагалися представити, не тільки не є «справа державности важніша від соборности», але несоборницька визвольна політика в силу **фактичного стану річей** взагалі неможлива. А є вже справою національної етики, щоб тих людей, які цю політику репрезентують, притягати до прилюдної відповідальности за ту їх «діяльність», яку вони мають на своєму сумлінні.

Тільки якнайактивніша постава супроти польської державности (Румунія, як польський союзник, і Чехія, як союзник СССР—розуміються самі собою) перешкоджує зокрема існуванню довкола советів «неутрального пояса», мін. теж із польським відтинком, який для нас не може бути вирішальною перешкодою для визволу, але який 1. скріплює позицію Польщі в її грі для внеможливлення повстання української державности, і 2. унеможливує ще більше її політику винищення ЗУЗ. Тільки в протиставленні до цілої так зв. уенерівської концепції, ліквідуючи її до шенту й паралізуючи ту кліку, що її репрезентує—духово-політично відірвана від усяких мас навіть на еміграції—можливо розпочати те, що називається **українською закордонною політикою**. Вести цю політику зможе тільки політична організація, яка стоїть твердо на українському ґрунті й здібна бути **там** для чужих сил **партнером**, а не кандидатом на агента, що «чекає на війну».

Хто називає себе українцем і каже, що він бажає української державности, мусить доглянути над Україною той прапор, що стояв усе високо й ніколи не сплямився—**прапор українського націоналізму!** Під прапорами цього націоналізму **закликаємо** об'єднатися націю—бо йдуть справді вирішальні години. Ті, що репрезентують «уряди» й «конгреси», дали вже досить доказів того, кому вони—раз свідомо, раз несвідомо—служать. Дозволити довше—якраз сьогодні—існувати й діяти їм в українській політичній дійсності, було б безвідповідальністю, за яку історія, не прашаючи їм, не простить і всякому, хто був сліпий, або з інертною толерував те, що вимагало випалення розпеченим залізом!

**
*

Підйом з національного упадку звязаний усе з меншостями. Все залежить від того, з якою силою волі вони несуть своє святе полум'я, наскільки сильно заціплюють нації позитивну мету революції й м.ін. теж від того, з якою мірою глупості їхні вороги достарчають їм пального матеріялу, що запалює їхній смолоскип у народній пожар. Не говоримо тут про цю останню справу, коли йде про наших займанців, бо хоч відомо, що Москва чи Польща й другі займанці, чинять багато глупостей, то знову ж значення цих їхніх промахів у нас іноді перецінюється. Краще підкреслиймо більше їхні неглу-пі потягнення—для нас небезпечні.

Є багато познак, що зближаємося до тієї стадії української національної революції, в якій ворог зможе її спинити настільки, наскільки можна б задержати вибух вулькану таблицею з заборноюю. Тому є багато моментів для оптимізму, але ніодного для **самозаспокоєння**. Активності й щераз активності, розмаху й відваги ставити на останній, рішаючий повновартний чин. Максимум **політичної відваги** в імя—**зужиймо** раз простішого порівняння—засади: хто хоче їсти яйце не може лякатися розторозити лущину!

В природі нашого руху лежить те, що він щойно після охоплення всіх елементів і всіх ділянок життя осягає ціль—так, як устає пожежа степену щойно тоді, коли він кінчиться. Ще більше наставлення на тотальність! **Найкращому мусить бути все вільним шлях до найкращих!** Тому тотальність у змислі гуртування оцієї й тільки оцієї, справді найкращої частини українців у наших лавах—важна на сьогоднішній день!

Насільки ми стоїмо «в обличчі рішаючих подій»—залежить від нас самих. Бо або субектом цих рішаючих подій будемо ми, або йнакше відповідаємо: **не стоїмо в обличчі рішаючих подій!** Бо ці події, оскільки десь і заіснують, то будуть вирішальні для других, а не для України!

Грудень, 1937 року.

